

С. В. Олійник

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка

**РОСІЙСЬКІ БЛАГОДІЙНІ ТОВАРИСТВА
ЯК ІНСТРУМЕНТ РЕАЛІЗАЦІЇ ГАЛИЦЬКОГО НАПРЯМКУ
ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ ІМПЕРІЇ РОМАНОВИХ
(друга половина XIX — початок XX ст.)**

Стаття присвячена зовнішній політиці Російської імперії другої половини XIX — початку XX ст. На основі аналізу джерел та історіографії автор робить спробу створити цілісну картину використання російською владою благодійних товариств для реалізації її зовнішньополітичних планів щодо Галичини.

Ключові слова: Російська імперія, російські благодійні товариства, зовнішня політика, Галичина.

У зовнішній політиці Російської імперії другої половини XIX — початку XX ст. вагомим місцем посідав галицький напрям. Звернення уваги до галицького краю було не випадковим, адже імперія Романових виношувала плани приєднання до Росії регіону, на який вона, як вважала, претендувала історично через Київську Русь. Дослідженню реалізації даного курсу, в тій, чи іншій мірі, присвячено значну кількість видань сучасників [1-3], радянських [4], вітчизняних [5-9] та зарубіжних [10-12] авторів. Предметом їх уваги стали різноманітні аспекти цієї проблеми. Серед них можна виділити й намагання російською владою через благодійні товариства досягти втілення у життя наміченої цілі. Однак, навіть присвячені безпосередньо цьому праці [13-15], загалом охоплюють окремі хронологічні проміжки, що не дає змоги створити цілісної картини згаданого процесу. Тому й постало питання виправлення даного недоліку.

Друга половина XIX ст. в житті російського суспільства тісно переплелася з імперською зовнішньою політикою. Росія у цей час активно пропагувала себе як єдиного спасителя слов'янських народів. Паралельно з цим серед росіян поширюється слов'янофільство. У Петербурзі добре розуміли, що «слов'янське питання» є слабкою ланкою габсбургської Австрії, а тому перспективно міг видаватися галицький напрям зовнішньої політики. За таких обставин закономірним стала співпраця влади і слов'янофілів, пізніше панславістів і неослов'янофілів.

У 1857 р., з одобрення владних структур виникає Московський слов'янський комітет, через деякий час з'являються його філії в Петербурзі (1868 р.), Києві (1869 р.), Одесі (1870 р.) [16]. Комітети надавали різноманітну допомогу (насамперед в культурно-освітній та церковній сфері), слов'янським народам, що перебували під іноземним гнітом. Це давало змогу російській владі культивувати себе у середовищі слов'янських народів з найкращої сторони, і таким чином просувати серед них свій вплив. З огляду на те, що комітети представляли громадськість, а не державу, такий підхід загалом давав змогу уникнути конфлікту на державному рівні з Османською і Австро-Угорською імперіями, але не був позбавлений непорозумінь і час від часу напружених стосунків. Адже сусіди чудово розуміли, що поширення у них російської культури та підтримка Петербургом православ'я несли їм неабияку загрозу. З 1877 р. всі слов'янські комітети реорганізуються в самостійні благодійні товариства.

На перших порах в центрі уваги комітетчиків були слов'янські народи Балкан [16, с.237-240], однак поступово в коло їх діяльності потрапили і слов'яни Австро-Угорщини, зокрема зі Східної Галичини.

До участі у роботі слов'янських благодійних товариств долучалися і представники галицької громадськості, насамперед москвофіли за переконаннями. Окремі з них були присутніми на їхніх зібраннях (В. Плоцанський, О. Марков, А. Добрянський, М. Король) [16, с.242]. Своєрідну роль у цих взаєминах відігравав священник російської місії у Відні М. Раєвський, який слугував такою собі зміцнюючою між слов'янськими комітетами (товариствами) і галичанами, активно поширюючи відповідні проросійські погляди серед останніх [9, с.360, 384]. Він у співпраці з О. Гільфердінгом (голова Петербурзького слов'янського благодійного комітету) склали список тих слов'янських діячів з Османської та Австрійської імперії, які мали отримати з нагоди «тисячоліття Росії» нагороди. Такий крок мав зміцнити їх зв'язки з Росією. У 1862 р., серед 30 слов'янських діячів, такі нагороди отримало троє галицьких українців (М. Куземський, І. Головацький і Б. Дідичський) [9, с.375]. У той же час М. Раєвський попереджав лідерів Московського слов'янського комітету: «Не зачіпайте надто Австрії і її уряду» [9, с.362].

У 1862 р. серед російських панславистів виникла ідея організувати в Москві Етнографічну виставку і з залученням представників слов'янських народів, що перебували під владою Габсбургів. У 1867 р. відбулося її відкриття. З галичан активно відгукнувся Я. Головацький, за що був звинувачений австрійцями в москвофільстві і позбавлений роботи. Щоправда після переїзду до Росії зумів там працевлаштуватися [9, с.375-377]. Окрім Я. Головацького край представляли журналіст О. Ливчак та адвокат і член «Народного дому» Є. Павлевич [9, с.377].

Активну участь у проведенні Слов'янського з'їзду 1867 р. в Росії взяли члени Московського і Петербурзького слов'янських комітетів. Серед запрошених виявилися і галичани. Довіреною особою серед галицьких українців став згаданий вище О. Ливчак. Їхнє представництво склали ті ж самі особи, що й на Етнографічній виставці [9, с.378-379]. Під час одного з банкетів було зібрано 6000 руб. на підтримку «руського» театру в Галичині, і разом з тим означено про пам'ятання присутніх про необхідність підтримки «русской народности во Львове» [9, с.378-379]. Це фактично продемонструвало зацікавленість російських слов'янських комітетів Галичиною, і мало засвідчити слов'янську солідарність.

Такий підхід до справи викликав справедливе занепокоєння у австрійської влади, яка вбачала в проросійській агітації серед галицьких українців небезпеку. На заявлені докори російська сторона відповідала категоричним запереченням. Адже формально російська влада до цього була не причетна.

У 1869 р. постав Київський слов'янський комітет. Як значав головний ініціатор його створення М. Погодін: «Києву найближче Галичина, ось і її, як і Угорщину, слід прийняти під своє піклування» [17, с.12]. Фактично на нього й припала основна вага діяльності щодо галицьких слов'ян.

Одразу ж розпочався збір благодійних коштів (близько 1 тис. руб.), а також книжок та речей. Найбільший внесок зробив голова комітету єпископ Порфирій (300 руб.), а найменше від селян Подільської губернії (1 руб 50 коп.) [17, с.15]. Активним членом Київського слов'янського комітету був галичанин Я. Головацький [17, с.66].

Робота комітету передбачала: 1) надання допомоги слов'янам Галичини; 2) сприяння вихованню і освіті галичан в вищих і середніх учбових закладах Росії; 3) поширення серед них російської мови шляхом розповсюдження літератури та підтримки місцевих училищ та вчителів російської мови; 4) передача богослужбових книг, святих ікон, риз бідним церквам і книг народним школам; 5) підтримка Московського комітету у проведенні літературних заходів, що мали важливе значення для слов'янських інтересів [17, с.15].

Київські комітетчики встановили тісні контакти з російським консулом в Галичині Ебергартот та протоієреєм Расвським у Відні. Через них відбувалася неодноразова передача коштів та книг релігійного характеру [17, с.16-17]. Щоправда означений процес в 1871 р. загальмувався не без вини комітету. Так, звітуючи про проведenu роботу за рік його голова заявив, що «плоди наших зусиль в усій красі і величності проявляться, можливо, не тепер, а після, але в усякому разі в недалекому майбутньому» [17, с.16-17]. Заява викликала у Відні невдоволення і певну тривогу, що призвело до ускладнення відправки книг і пожертвувань. Окрім того, як виявилось, галичани самі прохали не надсилати їм книг, так як кожна посилка накликала неприємності і навіть переслідування [17, с.33].

З реорганізацією комітетів в 1877 р. в благодійній товариства сутність їх діяльності не змінилася. Вони підпорядковувалися Міністерству внутрішніх справ. У структурі було визначено почесних та дійсних членів і членів-кореспондентів. Дійсні члени товариства мали платити внесок не менше 10 руб в рік [17, с.30].

Важливою подією, що сприяла поживленню співпраці Слов'янських товариств і галичан стало відзначення 900-ліття хрещення Русі. З галицького краю до Києва надійшли вітальні телеграми. Окрім цього активним учасником святкування була делегація з Галичини (О. Марков, О. Мончаловський, І. Левинський, В. Луцик, І. Григорович та ін.). Участь у спільних урочистостях скріплювала співпрацю [17, с.66-74]. Наступного року в почесні члени благодійного товариства вибрали І. Наумовича, а одному галичанину, студенту Київського університету, було надано стипендію, 8 прийжджм галичанам надано грошову допомогу [17, с.75]. У 1890 р. на ім'я Г. Дедицького (голови російського комітету у Львові) комітетом відправлено 2000 руб. [17, с.87]. Загалом фінансовою допомогою скористалося 13 галичан, проживаючих в Росії (розміри допомоги досягали до 175 руб.) [17, с.87].

Безумовно пропагандистське значення мало прийняття рішення про встановлення пам'ятника похороненому в Києві галицькому протоієрею І. Наумовичу. Цікавим видається запланований напис на лицьовій стороні: «Гонимому на родине, прийтому в родній Росиї, печальнику Галицкой Руси» [17, с. 92].

У наступні роки набула продовження надання грошової допомоги галичанам, що навчалися в Києві. Так, наприклад, в 1891 р. нею скористалося 8 осіб [17, с. 95].

Окрім тих, хто навчався в Росії, благодійні товариства опікувалися галичанами, котрі переходили в православ'я. Так лише тим, хто в 1892 р. перейшов російсько-австрійський кордон і прийняв православ'я в Почаївській лаврі надали 300 руб. [17, с.97]. Не залишалися без допомоги галичани під час голоду в Австро-Угорщині (Київське і Одеське товариства) [17, с.83; 18, с.3].

У структурі Київського благодійного товариства активністю в галицькому напрямку відзначилося і його Дамське відділення [17, с.78-79].

Початок ХХ ст. ознаменував певні зміщення акцентів російської влади щодо використання Слов'янських благодійних комітетів у своїх зовнішньополітичних цілях. Останні, як відомо, мали дуже велику географію діяльності, і в більшості її акцент, ще з самого початку функціонування, був направлений на підтримку південних слов'ян. А тому й ефективність їх роботи в галицькому напрямку не була такою відчутною. З огляду на це, а також зростання уваги офіційних урядових кіл до галицького краю, постало питання виправлення ситуації. Більше того, зміну підходу зумовлювала й ідеологічна криза російських союзників галицьких москвофілів, послаблення їх позицій і успіхів опонентів – українських народовців. Щоправда від практики благодійності не відмовилися, адже вона слугувала гарним прикриттям для влади. Зрозуміло, що за таких обставин, створення відповідного галицького благодійного товариства було лише справою часу.

У грудні 1902 р. в Санкт-Петербурзі було відкрито Галицько-російське благодійне товариство, очолюване А. Будиловичем. На урочистостях з нагоди його відкриття було зачитано вітальні телеграми з різних міст, в т.ч. з Галичини (Львова, Перемишля, Самбора, Коломиї, Тернополя) [4, с.9] Діяльність його полягала в наданні галицьким москвофілам необхідної матеріальної підтримки, постачанні їм російськомовних книг, проведенні спільних освітніх заходів та акцій з метою привернути увагу російської громадськості й владних кіл до становища «русских» у «під'яремній» Русі [19, с.8; 20, с.5]. Цікаво, що до складу товариства по мірі можливості включали галицьких москвофілів, і таким чином формували пряму співпрацю [21].

Важливою функцією товариства було встановлення і укріплення духовних зв'язків «Русі Підкарпатської з Руссю Державною» [13, с.18]. Реалізація цього здійснювалася через розвиток видавничої діяльності та розповсюдження в Галичині літератури та відкрити там склад російської книги [20, с.5-6]. Лише в перший рік функціонування товариства на видавництво, купівлю книг і брошур та їх розповсюдження було витрачено майже 200 руб. [20, с.9]. А впродовж 1903 р. силами товариства розповсюджено люб'язно наданих І. Мончаловським 700 примірників його брошури «Петр Великий в Галицькій Русі» [20, с.6].

Російсько-японська війна та революція дещо зменшили ефективність роботи товариства. Але попри це, завдяки залученню пожертв, в 1904 році на придбання, розповсюдження необхідної літератури було використано 495 руб., а на забезпечення складу у Львові – 845 руб. [22, с.17].

Своєрідний поштовх до активізації діяльності товариства мали події 1908 р. Повертаючись зі слов'янського з'їзду у Празі російська делегація, в складі якої виділялися представники Галицько-російського товариства, повернула до Львова. І хоча на зустрічі з суспільними діячами (москвофілами) краю російська сторона і заявила про невтручання у внутрішні справи сусідньої держави, вона сприяла більш тісним стосункам між галицькими інтелігентськими колами москвофільського спрямування та товариством [13, с.19].

Під впливом цих подій було затверджено новий Статут Галицько-російського товариства який передбачав розгортання його діяльності по ще більшому «культурному єднанню «русских» галичан з російським народом» [23, с.3]. Відповідно до цього нова мета мала втілюватися через виховання і освіти галичан, як в Росії, так і на їх батьківщині, розповсюдженні серед них книг; допомозі відповідним закладам та літературним починанням; підтримку і розвиток наукових і літературних відносин з вченими і літературними товариствами в Прикарпатській Русі в виданні наукових і літературних творів; допомозі приїжджим до Росії галичанам; ознайомленні російського суспільства з Прикарпатською Руссю через збори, бесіди, публічні читання; та сприянні книжково-торговим взаєминам [23, с.4]. Активнішої діяльності сприяло й обрання в 1909 році, після смерті А. Будиловича, головою товариства В. Бобринського.

Впродовж більш ніж десяти найбільше коштів йшло на проведення пропагандистської діяльності «культурного єднання галичан, буковинців і угорорусів з російським народом». Галицько-російське благодійне товариство отримувало державні субсидії, а ще окрім того 10-12 тис. руб. давали щорічні приватні пожертвування [13, с.21]. Всі кошти мали використовуватися на культурно-просвітні цілі. Фактично це були самі різноманітні заходи як культурного, так і політичного характеру. Центральне місце в культурній роботі відводилося розповсюдженню російської мови в Галичині, оскільки питання про культурно-мовну орієнтацію складало основу програми галицьких москвофілів і з 1909 р. отри-

мав політичне значення [13, с.22]. Галицько-російське благодійне товариство займалося організацією російських бібліотек для гімназій в Галичині. Восени 1909 року у Львові почала виходити щоденна газета «Прикарпатская Русь» російською мовою і щонедільна газета «Голос народа» як доповнення. Перша була спрямована для галицької інтелігенції, а друга на селянські маси. Слід зазначити, що в середовищі галицької інтелігенції, окрім її московфільського представництва «Прикарпатская Русь» не користувалася популярністю. Її видання фактично було збитковим. Але навіть попри це товариство та російська влада продовжували субсидювати видавництво цього часопису [13, с.22].

Для кращого налагодження розповсюдження російськомовної літератури в Галичині було створено склад-магазин російської книги у Львові. Увага приділялася також і пропаганді православ'я в регіоні. Продовжувалася практика адресної фінансової допомоги галичанам, наприклад, в 1904 році вона склала 264 руб. [22, с.5].

З 1908-1909 років засідання Галицько-російського благодійного товариства все більше ставали місцем політичних диспутів. Їх часто відвідували члени Державної думи, політики [24, с.5, 22].

Товариство все більше і більше пропагувало ідею, що в Галичині проживає 3,5 млн. російського населення, яке бореться за збереження свого національного обличчя в Австро-Угорщині. Окрім того, воно сприяло поверненню галицьких уніатів в православ'я. А початок Балканських війн і подальше загострення російсько-австрійських відносин посилили діяльність товариства щодо Галичини [13, с.25]. Така діяльність викликала занепокоєння у австрійських властей [13, с.23, 25, 26]. Підсудні на Львівському процесі були звинувачені в контактах з галичанами, членами товариства. Цікаво, що ряд представників російської влади також висловили невдоволення активністю товариства, боючись, що вона може призвести до міжнародного скандалу [13, с.23, 25]. Попри це Міністерство закордонних справ в 1913 р. посприяло виділенню В. Бобринському на підтримку «русских» в Галичині 200 тис. руб. [13, с.26].

Товариство все більше набувало прихильників в імперії Романових і почало відкривати свої відділи в губернських центрах – Астраханське, Волинське, Московське, Кам'янець-Подільське, Київське. З них найбільшою активністю відзначилося Київське [24].

Своєрідним символом єднання стали урочистості з нагоди приїзду з Галичини на збори Галицько-російського товариства депутації, очолюваної депутатом австрійського парламенту Д. Маркова. Вхідний збір склав 2460 руб. і був направлений на користь голодуючих в Червоній Русі. Приїжджі висловилися в підтримку роботи товариства [25, с.13].

Початок Великої війни ознаменував ряд змін в роботі Галицько-російського благодійного товариства. Можна було не приховувати й активно втілювати в життя, особливо після здобуття росіянами Львова, ідеї «єднання». Представники галицьких московфілів (В. Дудикевич. С. Бендасюк, Д. Вергун) не одноразово здійснюючи вояжі по маршруту Галичина – Петербург зверталися з проханнями підтримки [15, с.18]. Співпраця в нових умовах передбачала активізацію спільних зусиль на утвердження нової влади в Галичині, посилення її позицій серед громадськості краю, підтримки процесу русифікації освіти, зокрема улаштуванню вчительських курсів для галичан, переведення населення з уніатства в православ'я. Найактивніше це проявлялося в розповсюдженні різноманітної агітаційно-пропагандистської літератури. Окрім того, в ході війни, на порядок денний постало питання турботи про галицьких біженців, зокрема московфілів. Допомога включала надання зібраних коштів на їх улаштування, створення притулків, ідалень.

Найбільш потужною виявилася співпраця Галицько-руського благодійного товариства і галичан у справі освітніх змін, улаштування курсів для вивчення російської мови галицьких вчителів в Петрограді [26, с.35-36]. Піклувалися товариства прибувшими до Росії галицькими сиротами, для яких формувалися притулки [26, с.40]. Для допомоги на місцях у Львові, Самборі, Городку було створено Комітети галицько-російського товариства [26, с.63-64]. Намагалися члени товариства надавати допомогу й галицьким військовополоненим. Через Д. Вергуна в військове міністерство направлялися доповідні записки з мотивуванням виведення полонених галицьких воєнків з середовища воєнків національностей ворожих (німці, австрійці, угорці) Росії [26, с.63-64].

Із початком Першої світової війни Слов'янські благодійні товариства приступили до збирання коштів на потреби слов'ян. Частина з них передбачалася і для галичан. Окрім того предметом їх уваги стали біженці та діти-сироти [16, с.244-245].

Отже, реалізуючи галицький напрямок зовнішньої політики Російська імперія вдалася до використання в своїх цілях благодійних товариств. Прикриваючись благодійною допомогою слов'янським народам останні, як громадські організації були гарним маскуванням політики, так як не представляли офіційну позицію влади. Щоправда, потрібно було зважати й на те, що їх надактивність могла призвести до ускладнень у стосунках з Австрією, що не було вигідно Росії.

У перших слов'янських благодійних комітетів (товариств) галицький напрямок не був пріоритетним, однак сприяв поширенню російського впливу в Галичині, хоча й не так як бажалося. Створення Галицько-російського благодійного товариства ознаменувало зростання ваги галицького краю в зовнішньополітичній діяльності імперії Романових. Його діяльність мала значно більші масштаби ніж товариств XIX ст. і охоплювала різноманітні аспекти.

Початок Першої світової війни дозволив зняти завісу маскування і розвернути діяльність як найпотужніше. Активність Галицько-російського благодійного товариства була спрямована на «єднання» Галичини і Росії. Успішнішою виявилася діяльність щодо допомоги галицьким біженцям, дітям-сиротам тощо.

Список використаних джерел:

1. Дорошенко Д. Спогади про недавнє минуле (1914-1920 роки) : науково-популярне видання / Д. Дорошенко. – К. : Темпора, 2007. – 632 с.
2. Петрович І. Галичина під час російської окупації. Серпень 1914 – червень 1915 / І. Петрович. – Львів, 1915. – 115 с.
3. Свистун Ф.И. Прикарпатская Русь под владением Австрии : в 2 ч. / Ф.И. Свистун. – Львов : Издание О.А. Маркова, 1896. – Ч. 2. – 743 с.
4. Осечинський В.К. Галичина під гнітом Австро-Угорщини в епоху імперіалізму / В.К. Осечинський. – Львів: Книжково-журнальне вид-во, 1954. – 185 с.
5. Гайсенюк В. Початок кінця. Москвофіли у Великій війні (1914-1918) / В. Гайсенюк. – Чернівці : Друк Арт, 2017. – 304 с.
6. Олійник С.В. Формування та впровадження Російською імперією ідеї закономірності приєднання Галичини напередодні і під час Першої світової війни / С.В. Олійник // Науковий вісник Чернівецького ун-ту ім. Ю. Федьковича : збірник наукових праць. Серія Історія. – Чернівці : Чернівецький ун-т, 2016. – Вип. 2. – С. 73-80.
7. Передерко В. Західноукраїнські землі в зовнішній політиці Російської імперії (1900-1914 рр.) / В. Передерко. – Івано-Франківськ : Нова Зоря, 2004. – 158 с.
8. Передерко В. Східна Галичина в політиці Російської імперії (1900-1914 рр.) / В. Передерко. – Івано-Франківськ : Місто НВ, 2009. – 300 с.
9. Сухий О.М. Від русофільства до москвофільства (російський чинник у громадській думці та суспільно-політичному житті галицьких українців у XX ст.) / О.М. Сухий. – Львів : Львів. нац. ун-т ім. І. Франка, 2003. – 498 с.

10. Вендланд А.В. Русофіли Галичини. Українські консерватори між Австрією та Росією, 1848-1915 / Анна Вероніка Вендланд ; переклала з німецької Х. Назаркевич. — Львів : Літопис, 2015. — 688 с.
11. Бахтурина А.Ю. Политика Российской империи в Восточной Галиции в годы Первой мировой войны / А. Ю. Бахтурина // Серия «Первая монография» / под ред. Г.А. Бордюгова. — М. : АИРО-XX, 2000. — 264 с.
12. Пашаева Н.М. Очерки истории русского движения в Галичине XIX-XX вв. / Н.М. Пашаева. — М. : Имперская традиция, 2007. — 192 с.
13. Бахтурина А.Ю. Галицко-русское благотворительное общество и галицкие «моксвофиль» в начале XX века / А.Ю. Бахтурина // Труды Историко-архивного института. Т. 40 / редкол.: А.Б. Безбородов, Т.И. Хорхордина, Т.Г. Архипова, О.Г. Санин ; гл. ред. А.Б. Безбородов. — М. : РГУ, 2014. — С. 17-28.
14. Мазур О.Я. Галичина: «Галицко-російське благодійне товариство» (1902-1914 рр.) / О.Я. Мазур, О.М. Сухий // Вісник державного університету «Львівська політехніка»: Держава та армія. № 377. — Львів : Вид-во Держ. ун-ту «Львівська політехніка», 1999. — С. 104-113.
15. Сухий О.М. «Галицко-російське благодійне товариство» та головні напрями його діяльності / О.М. Сухий // Наукові зошити історичного факультету Львівського державного університету імені Івана Франка. Збірник наукових праць. — Львів : ЛДУ ім. Івана Франка, 1999. — Вип. 1. — С. 105-109.
16. Поповкин А.А. Деятельность славянских обществ России в контексте социального развития славянских народов (1857-1917 гг.) / А.А. Поповкин // Вестник Тюменского государственного университета. Гуманитарные науки. История и политология. — 2012. — Вып. 6 (110). — С. 234-247.
17. Колмаков Н. Очерк деятельности Киевского Славянского Благотворительного Общества за 25 лет существования 1869-1894. / Н. Колмаков. — К. : Издание Киевского Благотворительного Общества, 1894. — 117 с.
18. Гребцова И.С. Становление одесского славянского благотворительного общества имени святых Кирилла и Мефодия в 70-80-е гг. XIX ст. / И.С. Гребцова // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Історія. Філософія. Політологія. — 2000. — Вип.1. — С. 6-10.
19. Галицко-Русское Благотворительное общество в Санкт-Петербурге. — СПб. : Пушкинская скоропечатня, 1903. — 43 с.
20. Галицко-Русское Благотворительное общество в Санкт-Петербурге. Отчет о деятельности за 1903 г. — СПб. : Пушкинская скоропечатня, 1904. — 42 с.
21. Олійник С.В. Участь галицької інтелігенції в діяльності «Галицко-русского благотворительного общества» / С.В. Олійник // Вісник Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Історичні науки / [редкол.: А.Г. Філінюк (відп.ред.) та ін.]. — Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2017. — Вип. 10: Присвячено 100-річчю Української революції 1917-1921 рр. — С. 479-486.
22. Галицко-Русское Благотворительное общество в Санкт-Петербурге. Отчет о деятельности за 1905 г. — СПб. : Пушкинская скоропечатня, 1905. — 24 с.
23. Устав Галицко-Русского благотворительного общества в С.-Петербурге: Утвержден 1 июня 1909 года. — СПб. : Типо-Литография Б. Авидона, 1913. — 26 с.
24. Червоная Карпатская Русь — часть единой и неделимой Руси. Отчет о деятельности Киевского Отделения Галицко-Русского Общества. — К. : Тип. Т-ва И.Н. Кушнарв и К^о, 1915. — 65 с.
25. Отчет о деятельности Галицко-Русского благотворительного общества в Санкт-Петербурге за 1913-1914 г. — СПб. : Тип. «Содружество», 1914. — 26 с.
26. Отчет о деятельности Галицко-Русского благотворительного общества в Петрограде за 1914-1915 г. — Петроград : Тип. «Содружество», 1915. — 103 с.

The article is devoted to the foreign policy pursued by the Russian empire in the second half of the 19th and early 20th centuries. Having analyzed various references and historiographic materials, the author seeks to present a coherent picture of the use of charitable societies by the Russian authorities in order to implement Russia's foreign policy plans with respect to Galicia.

Key words: Russian Empire, Russian charitable societies, foreign policy, Galicia.

Отримано: 11.12.2017

УДК 94(32)

В. В. Яблонський

Поляківський НВК «ЗОШ I-III ступенів-колегіум»

ЕГИПЕТСЬКІ ФОРТЕЦІ ЯК ОПЛОТ ВІЙСЬКОВОЇ ПОЛІТИКИ ТУТМОСА III В НУБІЇ

У статті розглядається історія єгипетських фортифікаційних споруд в Нубії та їх вплив на прояви військової політики фараона XVIII династії Тутмоса III, здійснений аналіз обороноздатності фортець, особливостей перебігу військових кампаній Тутмоса III в Нубії.

Ключові слова: Тутмос III, Нубія, Куш, Семна, Бухен

Активізація зовнішньої політики Єгипту при фараонах ранньої XVIII династії викликала занепокоєння в сусідніх країнах, що призвело до появи анти-єгипетських коаліцій. Найміцніша коаліція була створена на початку правління Тутмоса III для перевірки сили та військових якостей молодого фараона. Небезпека на кордонах Єгипту змусила Тутмоса III до мобілізації сил та швидких дій, в результаті здійснення яких постала Єгипетська імперія. Однак, для контролю за підкореними територіями потрібно було удосконалювати мережу фортифікаційних споруд, особливо в Нубії, яка була багата на золото.

Події історії Нубії та єгипетської політики в Нубії, знайшли відбиття в Анналах Тутмоса III в Карнакському храмі Амона, написах в гробницях, у працях Г. Белової, К. Грейва, Е. Морріс, С. Сміта, Л. Забрак, Л. Торьок.

Метою статі є визначити вплив єгипетських фортифікацій на військову політику Тутмоса III в Нубії.

Активна військова політика перших фараонів XVIII династії відсунула кордони Єгипту далеко на південь. Постала необхідність укріпити свою присутність в Нубії за допомогою фортифікаційних споруд (рис. 1). В період ранньої XVIII династії було відновлено і розширено старі фортеці – Бухен, Серра, Аніба, Семна, а в стратегічно важливих місцях будувались нові укріплення – фортеці на островах Доргінарті і Саї, пункт спостереження в Каср-Ібрімі [2, с.71].

Про важливість Нубії для Єгипту свідчить той факт, що Тутмос III із сходженням на престол, планував підкорення першої. В храмі Тутмоса III в Семні є напис датований 2-м роком правління фараона, в якому вказується, що «благий бог Менхеперра, спорудив цей пам'ятник для батька Дедуна, глави Нубії і для царя Верхнього і Нижнього Єгипту Хакаура (Сенусерта III), побудувавши їм храм із білого чудового каменю Нубії», на думку В. Авдієва, Тутмос III тим самим проголосив себе продовжувачем справи Сенусерта III по завоюванню Нубії [1, с.142]. Даний вектор зовнішньої політики фараона підтверджують